

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКАМИ
НАВЧАННЯ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ
НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконав: здобувач 2-го курсу, групи СО (МЛ) -2 м
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))
ОП «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)»

Куцин М.В.

Форма навчання: заочна

Науковий керівник: к. пед. наук, доц. Бопко І.З.

Рецензент: д. філософії, доцент кафедри філології Закарпатського
угорського інституту імені Ференці Ракоці II
Фодор К.Й.

Висновок кафедри про магістерську роботу

Магістерська робота розглянута. Здобувач Куцин М.В.

допущений до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«_____» _____ 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ.....	9
1.1. Сутність та структура лексичної компетентності.....	9
1.2. Характеристика психофізіологічних особливостей учнів старшої школи.....	15
1.3. Основні етапи і підходи до формування лексичної компетентності..	18
1.4. Метод проєктів як інтерактивна технологія навчання лексичної компетентності.....	22
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА ПЕРЕВІРКА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	30
2.1. Розробка тематики та структури проєкту	30
2.2. Організація та хід проєктної діяльності.....	37
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	45
Висновки до розділу 2.....	53
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти важливе місце посідає знання іноземної мови, зараз статус англійської мови визначається її популярністю між країнами та масштабністю міжкультурного спілкування. Навчання учнів англійської мови ставить перед вчителем вагоме завдання, яке повинно відповідати сучасним освітнім потребам, створювати оптимальні умови для розвитку комунікабельності, а також розвивати вміння критичного мислення та сприяти готовності міжособистісного спілкування. Згідно навчальних програм з іноземних мов для 10-11 класів, Державного стандарту базової і повної середньої освіти зміст навчання іноземної мови забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на основі взаємопов'язаного оволодіння іноземною мовою і культурою народу, що нею спілкується, а такий підхід зумовлює формування готовності учнів до іншомовної міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою [6].

Володіння іноземною мовою відкриває широкий спектр можливостей для учнів старшої школи, а саме реалізацію в професійному напрямку та формування відповідних компетентностей для спілкування, однією з яких і є лексична компетентність. Розвиток англійської лексичної компетентності, є складовою елементарної комунікативної компетентності. Дана компетентність включає в себе наявність необхідного лексичного запасу та вміння використовувати його в залежності від ситуації, тобто, набуття навичок дискурсу, які дозволяють зорієнтуватися в обставинах під час спілкування, визначити комунікативну мету того, хто говорить та здійснити процес творення мовленнєвої діяльності, яка безпосередньо визначається комунікативною метою [2, с. 42].

Для досягнення належного рівня сформованості лексичної

компетентності, як однієї з ключових компетентностей для володіння іноземною мовою, виділяємо необхідність розробки сучасних шляхів розвитку лексичної компетентності, відповідно до вимог та цілей, представлених у сучасних нормативних документах, зокрема Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа» (схвалена від 14.12.2016 № 988-р), Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011р., Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. та «Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня», затверджена наказом МОН від 20.04.2018. та Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003 р.) [6; 8; 9].

Дані нормативні документи свідчать про те, що сучасний учень старшої школи повинен не тільки володіти певними знаннями в галузі іноземних мов, але вміти використовувати ці знання в активній діяльності і в міжособистісному спілкуванні, вільно спілкуватися в різних ситуаціях, дотримуючись традицій і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається; формулювати власну думку, висловлювати почуття щодо життєвих явищ, морально-етичних, естетичних, суспільних та інших проблем, тощо [9].

Освітній процес на сьогодні передбачає активізацію інтеграційного процесу, на думку американських вчених, інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якої учні можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях. Багато науковців звертають увагу на дієвість та ефективність формування будь-якої компетентності і доводять, що саме інтерактивні методи навчання є результативними, що така технологія, як метод проєктів є продуктивною у використанні під час здійснення освітнього процесу, оскільки допоможе подолати складність формування лексичної компетентності, що зумовлена її багатоаспектністю: збагаченням словникового запасу учнів на різних етапах

мовленнєвого розвитку, психологічні засади розвитку мовлення та комунікативний аспект вивчення мови.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує те, що проблема формування лексичної компетентності багатоаспектна і є предметом дослідження багатьох наук: психології, психолінгвістики, мовознавства, лінгводидактики.

Проблема формування іншомовної лексичної компетентності досліджувалась у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених В.О.Артемов, Л.В.Банкевич, І.В.Баценко, І.М.Берман, А.Є.Боковня, В.А.Бухбіндер, Н.Г.Вишнякова (дослідження способів і прийомів розкриття значень іншомовних слів), В.Є.Горбачов, Ю.В.Гнаткевич, О.Ю.Долматовська, Ю.О.Жлуктенко, В.С.Коростильов (аналіз дії лексичного механізму в різних видах мовленнєвої діяльності), Е.В.Мірошніченко, О.П.Петрашук, С.М.Степащенко, О.Б.Тарнопольський, Н.С.Форкун, О.В.Чічкова, С.П.Шатілов (обґрунтування процесу функціонального опанування лексики з урахуванням закономірностей породження мовленнєвих висловлювань), R.Carter, M.McCarthy, R.Ellis, R.Gairns, D.Gardner, M.Lewis, I.Nation, N.Schmitt, L.Taylor (визначення критеріїв й опис процедури відбору лексичних одиниць для формування лексичного мінімуму) [16].

Питанням дослідження і розробки принципів, які є системоутворюючими у формуванні лексичних навичок займалися такі вчені мовознавці, як: І.Л. Бім, В.А. Бухбіндер, Н.Д. Гальскова, Н.І. Гез, В. Штраус, Н.А. Горловий, Г.А. Китайгородська, І.П. Короткова. На основі їхніх досліджень і розробок можна виділити наступні: принцип єдності навчання лексиці і мовленнєвої діяльності; принцип інтегративності, тобто інтеграція; принцип тематичної обумовленості; принцип верифікації ментальних компонентів у змісті навчання лексиці [10, с.38].

Не можливо не відмітити дослідження вчених-психолінгвістів про проблему мовлення, яку вони розглядають в аспекті спілкування, комунікації

(Ю.Б.Гиппенрейтер, Т.М.Дрідзе, О.О.Леонтьєв, О.К.Маркова, Л.О.Петровська, Є.Ф.Тарасов, Г.П.Щедровицький) [19, с.112].

За міркуваннями сучасних учених-лінгводидактів О.Біляєвої, Т.Донченко, С.Карамана, Л.Мацько, Я.Мельничайка, Л.Паламар, М.Пентилюк, К.Плиско, Л.Скуратівського, М.Стельмаховича, О.Хорошковської, С.Яворської, сучасний учитель повинен володіти арсеналом методичних надбань, щоб оволодіти системою професійних знань, умінь і навичок[3].

Вчені дослідили, що метод проєктів сприяє розширенню та збагаченню творчого потенціалу учнів, виховує самостійність, розвиває пізнавальні навички, а відтак, і вміння знаходити потрібну інформацію, оперувати обробкою пошуку даних та сприяє активізації пізнавальної активності.

Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, дискусійним є питання щодо використання дієвих і ефективних методів і засобів формування в учнів старшої школи лексичної компетентності. Відтак, недостатньо дослідженим, на нашу думку, є вплив використання методу проєктів на успішність формування лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови. З огляду на це, вважаємо порушену проблему актуальною, що обумовило вибір теми наукової роботи «Розвиток лексичної компетентності в учнів старшої школи у процесі виконання проєктної діяльності на уроках англійської мови».

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності використання методу проєктів для розвитку лексичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Відповідно до мети нашого дослідження, передбачено вирішення наступних завдань:

1. теоретично обґрунтувати сутність та структуру лексичної компетентності;

2. визначити етапи та підходи до формування лексичної компетентності та обґрунтувати доцільність використання методу проєктів.

3. розробити комплекс проєктів для учнів старшої школи на уроках англійської мови;

4. експериментально перевірити ефективність використання методу проєктів для розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Об'єкт дослідження-процес формування лексичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Предмет дослідження-метод проєктів як ефективний засіб формування лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Гіпотезою дослідження виступає твердження про те, що розвиток лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови, можливий за умови впровадження методу проєктів, як ефективного засобу, що допомагає засвоїти нові лексичні одиниці, збагачувати словниковий запас, сприяти кращому розумінню мови.

У процесі роботи були використані теоретичні і емпіричні **методи** дослідження:

- вивчення та аналіз вітчизняної та зарубіжної методичної, педагогічної, психологічної та психолінгвістичної літератури, нормативних документів, посібників, навчальних комплексів та наукових праць, щодо визначення лексичної компетентності;

- вивчення та узагальнення передового методичного досвіду формування та розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови;

- наукове спостереження процесу розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови з використанням проєктної діяльності;

- проведення експериментального навчання;

- статистичний аналіз результатів проведеного дослідження;

- зіставлення, систематизація та узагальнення результатів експериментального навчання.

Для рішення поставлених завдань були використані такі підходи і **методи** дослідження:

теоретичні - аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація психолого-педагогічних та методичних джерел для з'ясування стану розробленості проблеми дослідження у вітчизняній та зарубіжній літературі, а також освітній практиці;

емпіричні – бесіди, педагогічні спостереження, тестування для діагностики рівнів сформованості досліджуваного феномену, педагогічний експеримент для перевірки ефективності використання методу проєктів з метою розвитку лексичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови;

математичної статистики – для доведення достовірності отриманих результатів дослідження та доцільності використання проєктної діяльності на уроках англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності застосування методу проєктів для формування лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Теоретичну значущість роботи вбачаємо у:

- теоретичному узагальненні сутності та значення лексичної компетентності, розгляданні основних етапів та підходів до формування даної компетентності;

- загальній характеристиці вікових та психологічних особливостей учнів старшого шкільного віку;

- обґрунтуванні ефективності методу проєктів для розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Практична цінність даної роботи полягає в тому, що розробка та здійснення проєктної діяльності може використовуватись на уроках

англійської мови для формування лексичної компетентності. Матеріали і висновки дослідження можуть бути використані у процесі викладання курсів з «Методики навчання англійської мови», при укладанні методичних рекомендацій та написанні науково-методичних праць, присвячених проблемі формування лексичної компетентності в учнів старшої школи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на міжнародній науково-практичній конференції: *Innovations and prospects of world science* (Ванкувер, Канада, 28-30 квітня 2022 р.); на засіданнях кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання Мукачівського державного університету, де виконувалася робота.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (64 найменування, з них 30 – іноземними мовами) і 1 додатку. Повний обсяг роботи – 90 сторінок друкованого тексту. Роботу ілюстровано таблицями та рисунками.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність використання методу проєктів розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови. Узагальнення результатів методичного експерименту дало підстави сформулювати такі висновки:

У науковій літературі спостерігається розгалуженість сутності поняття «лексична компетентність». У лінгвістичній науці трактування цього поняття є більш універсальним, позаяк визначається як здатність людини до коректного оформлення своїх висловлен і розуміння мовлення інших, яке базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості.

Установлено, що лексична компетентність передбачає сформованість словникового запасу відповідно до віку, сприяє доцільному ситуативному використанню лексичних одиниць, умінню використовувати образні вислови та фразеологізми.

Розглянуто структуру лексичної компетентності, а зокрема три основні складники з яких вона складається: лексична навичка, лексичні знання, лексична усвідомленість.

Визначено методичні аспекти формування лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови та з'ясовано певні складнощі, для усунення яких необхідно враховувати певні фактори: індивідуально-вікові особливості учнів, наявність чи відсутність у них мотивів навчання в цілому та спілкування іноземною мовою зокрема, розвиток уваги й інтересу, рівень сформованості в учнів умінь застосовувати стратегії іншомовного спілкування.

Визначено можливості оптимізації процесу розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи на уроках англійської мови; методичні аспекти доцільності використання метод проєктів, які обумовлюються тим,

що допомагають передати глибину та різноманітність іноземної мови, демонструють мову як прагматичний феномен, знижують ризик спотвореності інформації, мовивують учнів до навчання.

Проаналізовано вправи, які допомагають сформувати в учнів лексичну компетентність; з'ясовано, що алгоритмом роботи над проектом за зразком є ознайомлення зі змістом, темою та завданнями проекту; конкретизовано вимоги планування та організації проведення проєктів.

Розробка проєкту для розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи уможливила проведення методичного експерименту.

Для здійснення експериментальної перевірки ефективності використання методу проєктів для підвищення рівня сформованості лексичної компетентності в учнів старшої школи організовано формувальний етап дослідження.

Для його проведення було здійснено розподіл учасників експерименту на контрольну та експериментальну групи. Учні ЕГ навчалися за звичайною навчальною програмою, проте на них здійснювався формуючий вплив шляхом використання на уроках англійської мови методу проєктів. У КГ навчання здійснювалось за звичайною навчальною програмою і традиційною методикою. Ніякого формуючого впливу на учнів цієї групи не здійснювалось.

З метою аналізу результатів формувального етапу експериментального дослідження здійснено порівняння цифрових показників сформованості лексичної компетентності в учнів старшої школи на етапі вхідного та вихідного (підсумкового) контролю. Для об'єктивності оцінювання та вірогідності отриманих результатів експериментального дослідження було використано методи математичної статистики – середній коефіцієнт навченості (К), за В. Беспальком.

Результати обчислень свідчать, що після проведення експериментального навчання учні експериментальної групи

продемонстрували підвищення коефіцієнта навченості з 0,62 до 0,72 приростом в 0,1.

Порівняльний аналіз в контрольній групі дав змогу побачити незмінність показників рівня сформованості лексичної компетентності в учнів за деякими рівня коефіцієнта навченості 0,63.

Результати, одержані в процесі експериментальної перевірки підтвердили гіпотезу про доречність та доцільність використання методу проєктів для розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку лексичної компетентності в учнів старшої школи. Перспективами подальших досліджень можуть бути проблеми використання окремих видів інноваційних матеріалів для розвитку лексичної компетентності.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>